

УДК 373.3.016: 811. 161. 2'35
DOI 10.31494/2412-9208-2018-1-3-95-104

The forming at getter of primary education the orthographic competence at Ukrainian language lessons

Формування в здобувачів початкової освіти орфографічної компетентності на уроках української мови

Olga Popova,

candidate of pedagogical sciences,
associate professor

<https://orcid.org/0000-0002-4338-592X>

poi2009bam@ukr.net

Larisa Popova,

candidate of philological sciences,
associate professor

plarp29@ukr.net

Ольга Попова,

кандидат педагогічних наук, доцент

Лариса Попова,

кандидат філологічних наук, доцент

*Berdiansk state pedagogical
university*

✉ 4 Schmidta St., Berdiansk,
Zaporizhzhia region, 71100

*Бердянський державний педагогічний
університет*

✉ вул. Шмідта, 4

м. Бердянськ, Запорізька обл.,

Original manuscript received September 07, 2018

Revised manuscript accepted November 02, 2018

ABSTRACT

In the article there have been done the attempt to generalize the concept of orthographic competence as ability to use rules, and consequently faultlessly to write all words with orthograms, that is not checked up. In the process of forming of vigilance of spelling it follows to adhere to such stages: to acquaint junior schoolchildren with basic orthographic concepts; on the basis of their to form orthographic abilities; to teach to write words with orthograms, that is not checked up; to teach to call to certificate editions (spelling dictionary); to create a necessary educational environment.

Acquisition by the bread-winners of primary education of orthographic competence, in particular orthographic vigilance, undoubtedly, is one of main. From that, as far as skills of spelling will be proof for junior schoolchildren, their further studies and comfort educational environment depend, capacity for communication.

Two ways of capture of spelling in psychological and methodical literature are described. First – as a process slow piling up of visualizations of words because of the of long duration mechanical writing; the second way of forming of orthographic competence is related to work of thinking, implementation of different types of linguistic analysis, realization of rules of spelling.

Orthographic vigilance develops gradually and formed as a result of permanent reiterations by the junior schoolchildren of certain actions. During the systematic training to the action automatized and become part of orthographic skill.

By the no less important means of forming of orthographic vigilance of junior schoolchildren on the lessons of Ukrainian, to our opinion, there is the correct and timely forming of concepts about orthograms. Thus making of ability to find orthograms

is the first stage in the studies of spelling that has the methodology and special exercises.

Drawn conclusion that gradually diminishing the role of realization of own actions, rolling up of mental operations and perfection of this process, it is possible to provide the high level of literacy of bread-winners of initial educations.

Keywords: *bread-winners of primary education, orthographic vigilance, orthogram, exercises, are on forming of orthographic vigilance, literacy of junior schoolchildren.*

Вступ. Державний стандарт початкової освіти (2018 р.) визначає вимоги до обов'язкових навчальних досягнень учнів, де серед метапредметних компетентностей провідна роль відведена мовній як основній для успішного формування всіх інших. Цілком закономірно, що оволодіння мовою можливе лише за систематичної та цілеспрямованої роботи: засвоєння школярами теоретичних знань, вироблення практичних умінь та навичок. Не менш важливим залишається формування здатності саме здобувачів початкової освіти проводити основні мисленнєві дії за допомогою логічних операцій, навичок рефлексії, самоконтролю та самооцінки мовлення.

Змістові лінії “Взаємодіємо письмово” та “Досліджуємо мовні явища” спрямовані на вироблення в молодших школярів повноцінної навички письма, спостереження за мовними одиницями і явищами з метою опанування початковими лінгвістичними знаннями, нормами літературної вимови та правилами українського правопису, що загалом формує здатність послуговуватися писемною формою української мови. Усе це актуалізує необхідність вироблення в здобувачів початкової освіти орфографічної компетентності як невід'ємного складника україномовної особистості.

Незважаючи на значний інтерес науковців до різних аспектів формування мовно-мовленнєвої компетентності молодших школярів, орфографічна грамотність потребує спеціальних досліджень.

Методи та методики дослідження. Метою статті є дослідження особливостей формування в здобувачів початкової освіти орфографічної компетентності на уроках української мови. Для досягнення її необхідно реалізувати такі часткові цілі: познайомити молодших школярів з основними орфографічними поняттями; на основі їх сформувати орфографічні вміння; навчити писати слова з орфограмами, які не перевіряються; привчити звертатися до довідкових видань (орфографічний словник); створити необхідне освітнє середовище.

Результати та дискусії. Під мовною компетенцією зазвичай сучасними лінгводидактами (Г.Шелехова, Н.Голуб та ін.) розуміється засвоєння сукупності знань, умінь та навичок, які формуються в процесі навчання; готовність розв'язувати не будь-які завдання, а практично значущі, актуальні в певний момент та оцінювати результати своєї діяльності, рефлексування тощо. Досвід переконує, що компетентнісний підхід стимулює навчальну діяльність молодших школярів на уроках української мови, сприяє формуванню в них умінь вільно здійснювати мовленнєве

спілкування як в усній, так і писемній формах, доцільно використовувати мовні ресурси в різних життєвих ситуаціях [Шелехова, 2012].

О. Савченко розглядає компетентність як інтегровану здатність особистості, набуту в процесі навчання, що охоплює знання, вміння, навички, досвід, цінності, які можуть цілісно реалізуватися на практиці [Савченко, 2012]. Виходячи з цього, можна сформулювати мету навчання української мови: не тільки засвоєння школярами знань та формування мовленнєвих умінь, але й розвиток їхньої особистості, інтелектуальних та творчих здібностей, ціннісних орієнтацій.

Під орфографічною компетентністю розуміємо вміння користуватися правилами, а відтак безпомилково писати всі слова з орфограмами, які не перевіряються.

Проблемі вироблення в школярів орфографічної компетентності присвятили свої праці О. Антончук, М. Бардаш, О. Біляєв, В. Вітюк, О. Караман, О. Коломійченко, Л. Райська, Л. Симоненкова, Н. Шкуратяна, С. Яворська та ін.

Грамотність як основа орфографічної компетентності завжди перебувала в центрі уваги науковців-методистів і вчителів-практиків, зокрема ними досліджувалися такі проблеми: система роботи над орфографічними помилками (О. Біляєв); вплив знань з фонетики та вироблення орфоепічних навичок на формування орфографічної пильності (М. Вашуленко); засоби формування орфографічної грамотності (К. Пономарьова); орфограма, ознаки орфограм (П. Жедек); написання слів за фонетичним та морфологічним принципами української мови (Л. Симоненкова); поетапне формування в школярів орфографічних навичок, вихідні методичні позиції в розробленні системи орфографічних вправ, вплив фонетичного оточення молодших школярів на формування орфографічної вправності (І. Хом'як); формування орфографічних умінь і навичок в умовах близькоспорідненої двомовності, індивідуальний характер роботи над помилками (О. Хорошковська); дослідження орфографічної навички молодших школярів у взаємозв'язку з графічною (С. Олійник, О. Прищепа та ін.) тощо.

Як бачимо, практика навчання української мови довгий час була орієнтована тільки на засвоєння учнями правил орфографії та пунктуації, що не забезпечувало лінгвістичну (знання основ науки про мову, засвоєння відомостей роль мови в житті суспільства, формування навчально-мовних умінь та навичок) та мовну компетентність (властивість використовувати слова, їхні форми, синтаксичні структури відповідно до нормам літературної мови, застосовувати її синонімічні засоби), без яких неможливе стійке засвоєння орфографічних закономірностей, що відображають системні відношення в мові.

Проблема набуття здобувачами початкової освіти орфографічної компетентності, зокрема орфографічної пильності, безумовно, є однією з головних. Від того, наскільки будуть стійкими навички правопису в молодших школярів, залежить подальше їхнє навчання та комфортне освітнє середовище, здатність до комунікації.

Надзвичайно плідним для методики формування в молодших школярів орфографічної компетентності є низка положень сучасної психологічної науки про: – перехід правописних умінь в автоматизовані навички; структуру правописної навички як стійку систему асоціацій; – залежність методики вправ від психологічного характеру виучуваних орфограм; роль засвоєння правописних правил у виробленні орфографічної грамотності учнів.

У психологічній і методичній літературі описано два шляхи оволодіння правописною навичкою. Перший – як процес повільного нагромадження зорових образів слів унаслідок довготривалого механічного списування. Науковці не виключають можливості становлення правописної навички на чуттєвій, інтуїтивній основі; існування природної грамотності в певній частини учнів. Однак результати спеціальних досліджень переконливо довели, що більш ефективним є другий шлях формування орфографічної компетентності, пов'язаний з роботою мислення, виконанням різних видів лінгвістичного аналізу, усвідомленням правил правопису. Отже, навчання орфографії має починатися з оволодіння молодшими школярами повністю усвідомленими діями, які можливі лише за умови систематичної роботи над виробленням навички писати без помилок під час засвоєння фонетичного, граматичного та словотвірного теоретичного матеріалу, а також у процесі виконання різних видів вправ.

Учені (М. Вашуленко, М. Пентилук та ін.) виділяють такі основні принципи навчання орфографії: опора на звуко-буквений і морфемний склад слова; зв'язок завдань з орфографії зі словниковою роботою; порівняння написань слів; опора на синтаксичні відношення в реченні.

Реалізація принципу опори на звуко-буквений склад слова відбувається під час з'ясування учнями особливостей звуків у ньому, їхня акустична характеристика; виявлення закономірностей зміни звуків у певних фонетичних умовах; подібності та різниці між звуками та буквами; виведення орфографічного правила.

Морфологічний принцип передбачає з'ясування молодшими школярами лексичного значення слова, розбір за звуко-буквеним складом; виділення морфем та орфограм в ній; обґрунтування написання та формулювання правила; зразок застосування його; вироблення орфографічної навички за допомогою спеціальних вправ.

Зв'язок орфографічної роботи зі словниковою на уроках української мови в початковій школі можна простежити під час розкриття семантики слова, добору синонімів та антонімів до нього; введення в активний словник учнів лексем, які найчастіше застосовуються в мовленні.

Для формування орфографічних навичок молодших школярів можна використати вправи на порівняння морфем та орфограм у процесі аналізу подібності та розбіжностей у способах словотворення. Для нашого дослідження важливо з'ясувати, як навчити учнів писати грамотно, помічати власні помилки в мовленні.

На думку науковців (О. Біляєв, М. Вашуленко, М. Пентилюк, І. Хом'як та ін.), причиною орфографічних помилок є “невміння учнів застосувати на практиці здобуті знання, відсутність навичок самоконтролю, орфографічної пильності” [Біляєв, 2007]. Спинимось детальніше на особливостях їх формування, оскільки вважаємо, що орфографічна пильність учнів базується на вмінні ідентифікувати орфограму, запам'ятати і знаходити в спільнокоренових словах та граматичних формах.

Погоджуючись з думками авторитетних учених, переконані, що орфографічна пильність молодших школярів передбачає готовність їх знаходити власні або чужі помилки, допущені під час письма. Отже, починаючи з перших уроків навчання грамоти, важливо звертати увагу на якісне формування в учнів навичок самоконтролю, всіляко запобігати можливим правописним помилкам.

Під час розвитку орфографічної пильності молодших школярів можна виділити такі рівні: фонетичний (розвиток мовленнєвого слуху учнів); графічний (запам'ятовування буквеного складу слів); морфемний (прогнозування орфограм у морфемах, підготовка до розв'язування граматики-орфографічних задач).

Уміння розпізнавати орфограму тісно пов'язані з розумінням значення слова, усвідомленням його словотворчих і граматичних відношень. Саме тому при розпізнаванні орфограми вчителі початкової школи пропонують учням вправи на визначення семантичних ознак слів.

Розуміння молодшими школярами значення слова необхідне для виділення в ньому кореня та інших морфем, добору перевірних слів, визначення частини мови та форми слова, встановлення зв'язків у реченні, що й створює підґрунтя для формування орфографічної пильності.

Крім того, автоматизм учнів знаходити ті місця в словах, де написання не збігається з вимовою, тобто уміння розрізнати сильну та слабку позицію в слові, позначення різними буквами при однаковому звучанні забезпечить правильність написання. Зазвичай, орфографічна пильність вважається сформованою, якщо учні вміють знаходити звук у слабкій позиції.

Як правило, орфографічна пильність розвивається поступово й формується в результаті постійних повторень молодшими школярами певних дій. Під час систематичного тренування дії автоматизуються і стають частиною орфографічної навички.

Не менш важливим засобом формування орфографічної пильності молодших школярів на уроках української мови, на нашу думку, є правильне та своєчасне формування понять про орфограму. При цьому вироблення уміння знаходити орфограми – перший етап у навчанні правопису, який має свою методику і спеціальні вправи.

Метод вправ, як стверджують учені-методисти (О. Біляєв, М. Вашуленко та ін.), сприяє виробленню в учнів орфографічних умінь і навичок, реалізації принципу свідомості й автоматизму.

Добір орфографічних вправ на уроці української мови в початковій школі залежить від багатьох чинників: по-перше, від етапу роботи над орфограмою; по-друге, дотримання принципу поступового нарощення труднощів; по-третє, підвищення рівня самостійності учнів. Педагогові слід зважати й на мету уроку, рівень підготовленості класу, активність школярів тощо.

Правописні вправи на уроці української мови мають бути різноманітними, однак при цьому обов'язково враховується лінгвістичний характер вивчаного орфографічного матеріалу, тобто відповідність природі орфограми. Очевидним є те, що засвоєння фонетичних написань молодшими школярами буде успішнішим, якщо на уроках української мови переважатимуть слухові вправи. При доборі матеріалу для них педагог обов'язково повинен продумати, які логічні операції покладено в основу виконання (аналіз, синтез, узагальнення, класифікація тощо). Крім того, не доцільно повторювати один і той же мовний матеріал на різних етапах роботи над орфографічним правилом.

Зважаючи на різні підходи до класифікацій орфографічних вправ, застосовуватимемо у формуванні орфографічної компетентності такі з них: вправи на розпізнавання орфограм; часткове застосування правила; повне застосування правила.

Наприклад, виконання вправи “Виписати з поданих слів ті, які мають апостроф” передбачає тренування учнів у знаходженні орфограми, що є базовим умінням для розвитку орфографічної пильності. На нашу думку, можна провести диктант швидкої дії, речення для якого ретельно добирати як тематично, так і з виховною метою. Як правило, це можуть бути прислів'я, крилаті вислови, які учні можуть запам'ятати й застосовувати у своєму мовленні. Для засвоєння правопису слів з означеної теми можна запропонувати такий диктант: *1. Краще на п'ять хвилин раніше, ніж на хвилину пізніше. 2. Осінь збирає, а весна з'їдає. 3. Добре ім'я – найкраще багатство. 4. Хто добро зробив, того довіку пам'ятай.*

З такою ж метою можна проводити попереджувальні слухові та вибіркові диктанти, коментоване письмо, списування, орфографічне промовляння, графічне виділення орфограм та ін.

Сформувавши орфографічну компетентність молодших школярів на уроках української мови допоможуть вправи на часткове застосування правила, які передбачають тренування не тільки в знаходженні орфограми, визначенні її типу, але й у виконанні орфографічної дії (добір перевірного слова). Наприклад, під час вивчення ненаголошених голосних у корені слова учні мають уміти: виявити в сприйнятих на слух словах ненаголошені *е, и*; співвіднести їх з будовою слова (коренем); дібрати перевірене слово.

Як свідчать результати дослідження, молодші школярі на уроках української мови добре справляються зі списуваннями текстів, підкреслюючи орфограми; зміною слів за зразком. Не менш

результативними є й такі види робіт, як попереджувальний диктант, самодиктант, коментоване письмо тощо.

До вправ на повне застосування орфографічного правила вчені (М. Вашуленко, О. Хорошковська та ін.) відносять пояснювальний і контрольний диктанти, різні види творчих вправ орфографічного спрямування: конструювання (*скласти речення із словами з певними орфограмами*), записування запам'ятовуваного раніше, диктант-переклад, творчий диктант, вільний диктант, переказ тексту. Сформованої орфографічної навички у здобувачів початкової освіти потребує запис самостійно створеного зв'язного висловлювання, тексту певного типу і стилю. Цей вид письмових вправ вимагає значних розумових зусиль і дає здобувачам початкової освіти можливість застосувати набуті вміння правильно записувати слова, дотримуючись правила. Саме якість писемного оформлення думок у творчій роботі є показником сформованості в молодших школярів орфографічної компетентності.

Останнім часом у методиці навчання української мови радять на уроках, де вивчаються орфографічні теми, реалізувати лінгвометодичний принцип, згідно з яким мовна освіта здобувачів освіти та їхній мовленнєвий розвиток здійснюються у взаємозв'язку. Це відбивається не тільки на видах вправ, а й на їх змісті. Так, мовним матеріалом для більшості орфографічних вправ бажано застосовувати текст, який дозволяє на кожному уроці працювати над розвитком мовлення учнів. Правильне сприймання тексту створює основу для свідомого виконання різних видів завдань. Наприклад, списування тексту, запис його на слух тощо. Не можна допускати того, щоб учні починали списувати текст, не зрозумівши його змісту і не відзначивши художньої своєрідності.

У процесі формування орфографічної компетентності учнів на уроках української мови в початковій школі широко застосовується орфографічний розбір, який розглядається в методиці як вид орфографічних вправ і методичний прийом, що допомагає співвідносити правило з конкретним написанням.

Орфографічний розбір є тією фазою аналізу-синтезу, який зв'язує теорію з практикою, правило з письмом; без цього не можливе перенесення правила на конкретні випадки правопису, тобто формування свідомих навичок.

На нашу думку, цілком закономірно, під час орфографічного розбору запропонувати учням відповісти на такі запитання: 1) яка розпізнавальна ознака вказує на орфограму; 2) який тип орфограми; 3) в якій частині слова знаходиться орфограма; 4) яким правилом регулюється написання; 5) чи можна перевірити написання або пояснити за допомогою етимології; 6) який принцип орфографії лежить в основі написання та обґрунтування орфограми.

Методистами (Є. Дмитровський, Г. Передрій та ін.) розрізняються такі види орфографічного розбору: фронтальний – коли вказуються всі вивчені орфограми та обґрунтовується їхній вибір в одному або кількох

словах, а також в реченні в цілому; вибірковий – під яким розуміється вказівка й обґрунтування окремих буквених або небуквених орфограм.

Орфографічний розбір може бути усним або письмовим, поєднуватися з морфемним аналізом. Як і інші види мовного аналізу, він застосовується на різних етапах уроку, переважно з навчальною метою, хоча може виконувати і контрольну функцію, оскільки, пояснюючи орфограму, учень приводить у дію весь необхідний запас теоретичних знань, умінь і навичок з фонетики, графіки, лексики, словотвору, морфології, синтаксису. Орфографічний розбір є проміжною ланкою між знанням правила і правописною навичкою. На етапі навчання діяти за правилом він спрямований на формування в здобувачів початкової освіти вмінь свідомо використовувати знання з фонетики чи граматики для пояснення правописних явищ.

Цілком зрозуміло, що проведення орфографічного розбору на уроках української мови з вивчення програмових тем зумовлено як зв'язками орфографії з іншими розділами науки про мову, так і важливістю, складністю й тривалістю формування в учнів орфографічної компетентності.

До методів теоретико-практичного навчання орфографії можна віднести коментоване письмо, етимологічний аналіз слів, складання орфографічних таблиць.

Коментоване письмо дозволяє зближувати момент сприйняття молодшими школярами правила і реалізації його на практиці, що скорочує шлях до грамотного письма.

Ефективним методом теоретико-практичного навчання учнів початкової школи орфографії є колективне складання таблиць, які передбачають аналіз умови вибору орфограми, застосування орфографічного правила в конкретних словах, розбір слова з морфемами.

Важливо, щоб учні початкової школи на уроках української мови відпрацювали правописний матеріал до автоматизму. Тільки так, поступово зменшуючи роль усвідомлення власних дій, згортання розумових операцій та вдосконалення цього процесу, можна забезпечити високий рівень грамотності учнів.

Висновки. Наше дослідження довело, що процес формування в молодших школярів орфографічної компетентності складний і довготривалий, оскільки передбачає вироблення вмінь:

- усно відтворювати пропонований для списування або для диктанту текст;
- запам'ятовувати слова, речення чи його частини з їх правописними особливостями;
- відтворювати слово, речення чи його частини на письмі;
- відрізнити правильне й помилкове з погляду орфографії написання слів.

Завершити процес формування орфографічного вміння в початковій школі неможливо, хоч окремі елементи автоматизму вже з'являються в письмі молодших школярів.

Отже, на уроках української мови в початковій школі педагог має постійно дбати про вироблення правописної пильності учнів, що забезпечить їхню орфографічну компетентність. Лише за умови системності такої роботи вдасться сформувати україномовну особистість, що задекларовано в державних документах загалом і реалізації ідей Концепції Нової української школи зокрема.

Література

1. Біляєв О. Вправи в навчанні мови. *Українська мова і література в школі*. 2004. № 6. С. 2–5.
2. Державний стандарт початкової освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/>
3. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / ред. М. С. Вашуленко. Київ: Літера ЛТД, 2010. 364 с.
4. Пентиліук М. І., Караман С. О., Караман О. В., Горошкіна О. М. та ін. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / ред. М. І. Пентиліук. Київ: Ленвіт, 2004. 400 с.
5. Прищепя О. Запобігання специфічним графіко-орфографічним помилкам молодших школярів. *Початкова школа*. 2015. № 11. С. 31 – 34.
6. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підруч. Київ : Грамота, 2012. 504 с.
7. Шелехова Г. Т., Голуб Н. Б., Бондаренко Н. В., Новосьолова В. І., Федорчук Т. М., Косянчук С. В. Навчання української мови в старшій школі на академічному рівні: посіб. для вчителя. Київ: Педагогічна думка, 2012. 208 с.

References

1. Biliaiev O. Vpravy v navchanni movy. *Ukrainska mova i literatura v shkoli*. 2004. № 6. S. 2–5.
2. Derzhavnyi standart pochatkovoї osvity. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/>
3. Metodyka navchannia ukrainskoї movy v pochatkovii shkoli: navchalno-metodychnyi posibnyk dlia studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv / red. M. S. Vashulenko. Kyiv: Litera LTD, 2010. 364 s.
4. Pentyliuk M. I., Karaman S. O., Karaman O. V., Horoshkina O. M. ta in. *Metodyka navchannia ukrainskoї movy v serednikh osvıtnikh zakladakh* / red. M. I. Pentyliuk. Kyiv: Lenvit, 2004. 400 s.
5. Pryshchepa O. Zapobihannia spetsyfychnym hrafiko-orfohrafychnym pomytkam molodshyykh shkoliariv. *Pochatkova shkola*. 2015. № 11. S. 31 – 34.
6. Savchenko O. Ya. Dydaktyka pochatkovoї osvity: pidruch. Kyiv : Hramota, 2012. 504 s.
7. Shelekhova H. T., Holub N. B., Bondarenko N. V., Novosolova V. I., Fedorchuk T. M., Kosianchuk S. V. *Navchannia ukrainskoї movy v starshii shkoli na akademichnomu rivni: posib. dlia vchytelia*. Kyiv: Pedagogichna dumka, 2012. 208 s.

АНОТАЦІЯ

У статті зроблено спробу на основі аналізу наукових джерел узагальнити поняття орфографічної компетентності як уміння користуватися правилами, а відтак безпомилково писати всі слова з орфограмами, які не перевіряються. У процесі формування правописної пильності слід дотримуватися таких етапів: познайомити молодших школярів з основними орфографічними поняттями; на основі їх сформувати орфографічні вміння; навчити писати слова з орфограмами, які не перевіряються; привчити звертатися до довідкових видань (орфографічний словник); створити необхідне освітнє середовище.

Набуття здобувачами початкової освіти орфографічної компетентності, зокрема орфографічної пильності, безумовно, є однією з головних. Від того, наскільки будуть стійкими навички правопису в молодших школярів, залежить подальше їхнє навчання та комфортне освітнє середовище, здатність до комунікації.

У психологічній і методичній літературі описано два шляхи оволодіння правописною навичкою. Перший – як процес повільного нагромадження зорових образів слів унаслідок довшого механічного списування; другий шлях формування орфографічної компетентності пов'язаний з роботою мислення, виконанням різних видів лінгвістичного аналізу, усвідомленням правил правопису.

Орфографічна пильність розвивається поступово й формується в результаті постійних повторень молодшими школярами певних дій. Під час систематичного тренування дії автоматизуються і стають частиною орфографічної навички.

Не менш важливим засобом формування орфографічної пильності молодших школярів на уроках української мови, на нашу думку, є правильне та своєчасне формування поняття про орфограму. При цьому вироблення уміння знаходити орфограми – перший етап у навчанні правопису, який має свою методику і спеціальні вправи.

Зроблено висновок про те, що поступово зменшуючи роль усвідомлення власних дій, зортання розумових операцій та вдосконалення цього процесу, можна забезпечити високий рівень грамотності здобувачів початкової освіти.

Ключові слова: здобувачі початкової освіти, орфографічна пильність, орфограма, вправи на формування орфографічної пильності, грамотність молодших школярів.